

Moretus in Ekeren

In het spoor van Moretus

VAN MOERENTORF NAAR MORETUS

Waar zullen we beginnen?

Misschien moeten we beginnen bij Christoffel Plantijn, die met zijn drukkerij DE GULDEN PASSER Antwerpen op de kaart zette als typografische hoofdstad van Europa.

Of we beginnen met Jan Moerentorf, een knul van amper 14, die bij Plantijn in dienst kwam als hulpje in de boekenwinkel.

We zouden ook kunnen beginnen op het moment dat Plantijn ontdekte dat deze jongen anders was dan alle anderen: slim, een neus voor zaken en ondanks zijn gebrek aan scholing een echt talenwonder.

We zouden evengoed een paar jaar kunnen wachten en beginnen in de kerk op het moment dat de dochter van Plantijn, Martina, 'ja' zei tegen Jan.

Of beginnen we in mineur op de begrafenis van Plantijn en het moment waarop het testament werd voorgelezen? Een testament dat Jan de leiding gaf over de drukkerij van zijn meester. Beter nog: we beginnen ons verhaal op het moment dat Jan Moerentorf besloot om zijn naam te 'latiniseren' en voortaan tekende met MORETUS.

Waar we de geschiedenis van de familie Moretus ook beginnen: het is zonder twijfel één van de boeiendste familiekronieken van onze stad. De manier waarop ze generatie na generatie meer dan driehonderd jaar hun drukkerij doorheen vaak woelige tijden laveren, is zonder twijfel uniek. Je kan die geschiedenis nog voelen in hun huis, drukkerij en winkel op de Vrijdagsmarkt, nu het Museum Plantin-Moretus. Daar hoor je hun stappen nog kraken op de trap. Je ruikt er de inkt, die ook hun bloed was. En je kan er in lijvige boeken de woorden lezen, die zij met hun eigen handen hebben gezet..

Maar het sluitstuk van de familiekroniek werd niet op de Vrijdagsmarkt geschreven, maar in een dorp buiten de wallen, naar het noorden, op de rand van polder en Kempen: EKEREN.

VAN ANTWERPEN NAAR EKEREN

'Alles wordt minder', moet Marie Thérèse Borrekens gedacht hebben.

En gelijk had ze. Na het overlijden van haar man Frans Jan Moretus (1768) bleef ze achter met vijf minderjarige zonen (plus een dochtertje onderweg) en een drukkerij die alleen door haar tomeloze energie overeind bleef. Misschien voelde de Weduwe dat de dagen van De Gulden Passer geteld waren en investeerde ze daarom in een 'zomerverblijf' in Ekeren Donk, het Hof Ter Borcht. En daar bleef het niet bij. Door slim te kopen (en te trouwen) breidden haar kinderen hun bezit steeds verder uit. Aan het begin van de Belgische omwenteling was een groot deel van Ekeren in handen van de familie.

Eduard Moretus, een kleinzoon van de Weduwe, werd een sleutelfiguur. De drukkerij op de Vrijdagmarkt was nog maar een schim van zichzelf, maar de historische schat die binnen de muren was opgebouwd, moest op één of andere manier behouden worden. Daarom besloot Eduard alles aan een redelijke prijs te verkopen zodat het in 1876 als museum kon worden ingericht.

Zelf koos hij voluit voor Ekeren. Hij investeerde in onderwijs, nam als dijkgraaf zijn verantwoordelijkheid, zetelde in het bestuur van kerk en harmonie, deed actief aan politiek en... bouwde het Moretushof: de thuis van de familie.

Eduard kreeg drie dochters en twee zonen. Stanislas stierf jong, de zussen trouwden en kregen de naam van hun man en zo bleef alleen Alexis over: de laatste van de Moretussen in Ekeren. Hij nam met verve de publieke rol van zijn vader op zich. Iedereen kende het 'jonkertje', de immer vriendelijke weldoener. Maar in dat schriele mannetje school een vechttjas die onophoudelijk voor het behoud van zijn landgoed streed. Hij won heel wat gevechten, maar verloor de oorlog... letterlijk. In 1914 vluchtte hij op een boerenkar voor het geweld. Hij stierf in de buurt van Roosendaal.

In 1921 werd het laatste hoofdstuk geschreven. Het lichaam van jonker Alexis Moretus werd teruggebracht en bijgezet in het familiegraf. In datzelfde jaar werden de bezittingen van de familie openbaar verkocht. Alleen het Bistkapelletje – ook een wapenfeit van Alexis – bleef in de familie.

...IN EKEREN

Als we ons verhaal beginnen met de koop van Hof Ter Borcht in 1775 en laten eindigen met jonker Alexis, die aan de vooravond van de Grote Oorlog uit Ekeren weglucht, hebben we net geen 140 jaar Moretussen in Ekeren. Hun aanwezigheid overspant de hele 19de eeuw.

Marie Thérèse Borrekens was er bij toen de Fransen het land grondig reorganiseerden. Haar zonen zagen diezelfde Fransen vertrekken en de Hollanders hun plaats innemen. Eduard maakte als jonge vader de Belgische omwenteling mee. En Alexis zag op het einde van zijn leven hoe Europa zich opmaakte voor de Grote Oorlog.

Hoe de Ekerenaar zich bij al die strubbelingen voelde, is moeilijk te zeggen. Hij had zijn eigen zorgen. De tijden van de Schelde en de seizoenen met al hun grillen hadden op het boerenvolk evenveel impact als de nukken van bestuurders en regeerders. Het werk op het land was hard, maar de vette polders zorgden voor een rijke oogst en de stad was een gretige klant.

En er was groen, zuivere lucht en rust. Ekeren kende al lang het fenomeen van de 'hoven van Plaisantie': wie genoeg verdiende in de stad, kocht of bouwde in de rand een 'buitenverblijf'. Dat zorgde voor een sterke sociale gelaagdheid: 'upstairs, downstairs' in de polder.

Maar er bewoog wat. De spoorweg haalde het van de diligence en bracht Antwerpen en Holland dichtbij. In het zuiden en het westen schoof de haven langzaam op. En voorbij de Bist had een verzekeringsmaatschappij grond gekocht om er een hele nieuwe wijk te bouwen...

In dit landschap bewogen zich de Moretussen. Hier voelden ze zich thuis. Hier leefden ze, trouwden ze en kregen hun kinderen. Hier wilden ze, samen, begraven worden. Hier schreven ze geschiedenis.

COLOFON

HET PROJECT MORETUS IN EKEREN IS ONTSTAAN UIT EEN SAMENWERKING TUSSEN HET DISTRICT EKEREN, HET CULTUURCENTRUM EKEREN, HET MUSEUM PLANTIN - MORETUS / PRENTENKABINET EN HET MAS | MUSEUM AAN DE STROOM.

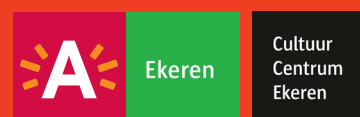
HISTORISCH MATERIAAL WERD AANGELEVERD DOOR HET GEHEUGEN COLLECTIEF, HET MUSEUM PLANTIN - MORETUS / PRENTENKABINET, HET DOCUMENTATIECENTRUM ANTWERPSE NOORDERPOLDERS, ALFONS VAN DEN WYNGAERT, KONINKLIJKE HARMONIE LABORE ET CONSTANTIA EN EMMA OOSTLANDER.

DE UITWERKING VAN DE VERSCHILLENDE PUBLIEKSPRODUCTEN WAS IN HANDEN VAN DE KLEINE EXPEDITIE VZW I.S.M. DE LIJFEIGENEN (FILM), IBEAKEN (DIGITAAL) EN DE ENTHOUSIASTE LEERKRACHTEN EN LEERLINGEN VAN DE MORETUSSCHOOL EKEREN.

U KOMT MEER TE WETEN OP ONZE FACEBOOKPAGINA MORETUS IN EKEREN EN OP HET DIGITAAL CANVAS VAN IBEAKEN: [HTTP://IBEAKEN.MOBI/MOREEKER](http://ibeaken.mobi/moreeker)

VORMGEVING: ANKE DE POTTER

Met steun van de
Vlaamse overheid

OP DE MARKT

Het idee om een huis een nummer te geven, komt van de Fransen. Daarvoor had een huis, zoals alles met een ziel, een naam. Hier op de markt stond de Maan naast de Zon, en de Kroon naast de Valck. Aan de overkant stond Sint Joris (Zie je hem, vechtend met de draak?) tussen de Rozenhoed en het Hert. Tegenover de kerk stond de Zwaan naast de Wildeman.

De Wildeman was de herberg van mijnheer en mevrouw de Bie. Ze wilden mee met hun tijd en kozen voor iets 'moderns': Café Station Stoomtram. Een goede keuze: Ekeren had toen nog tramlijnen die het dorp verbonden met de stad. Maar de vooruitgang ontspoorde en reed door de gevel tot bij de toog. Dat was het einde van Station Stoomtram.

Nu we het toch over herbergen hebben... In herberg de Kroon had je 's Herenkamer'. Daar kwamen notabelen en bestuurders samen. Het was er een beetje 'gemeentehuis' tot er in 1861 een echt gemeentehuis kwam (met het Ekerse wapenschild in de gevel!)

Café, Station Stoomtram, F. de Bie

DE TOREN VAN SINT LAMBERTUS

Wat was er eerst, de kerk of de toren?

Er is wel wat te zeggen voor de toren.

Was de toren een kerktoren?

Er wordt beweerd dat het een omgebouwde verdedigings- en uitkijktoren was.

En de spits?

De eerste spits was nog een pak hoger en spitser, maar... een blikseminslag, brand – de klokken smolten in de toren – en de spits was niet meer.

Een nieuwe spits dan maar?

Dat kost geld.

Wie gaat dat betalen?

Goeie vraag. De parochie heeft er bijna 300 jaar over gedaan om daar een antwoord op te krijgen. Zowel vader Eduard Moretus als zoon Alexis waren voorzitter van de kerkfabriek. Van die spits kregen ze grijze haren.

The End?

In 1911, onder het voorzitterschap van Alexis, kreeg de kerk eindelijk weer een spits.

Feest?

Op z'n minst!

DE KLOOSTERSTRAAT... TOEN

EEN HELE OUDE EIK

(VELTWIJCKLAAN NR. 56 – 60)

Ferdinand Moretus bouwde rond 1810 dit landhuis. Hij noemde het naar de indrukwekkende oude eik (omtrek 7,20 m!) die in het park stond. De eik droeg de officiële titel 'Mooiste Boom van de Provincie Antwerpen'. Ferdinand overleed in 1834 en het domein werd verkocht. De oude eik zou het 120 jaar langer volhouden. Hij werd pas in 1957 geveld.

Moretus in Ekeren

STATION

Feesten konden ze in Ekeren.

En daar was een goede reden voor, want die zondag in 1872, arriveerde 'den Drapeau der Fanfaren – Maatschappij Labore Et Constantia' met de trein in Ekeren.

Zo een standaard is heel bijzonder en dat moest dus passend gevierd worden.

De feestelijkheden werden geopend met het 'geschut van het kanon'. Daarna werden 'luchtballen' opgelaten. De harmonieën en fanfares van Stabroek, Merksem, Schoten en Kapellen brachten een muzikaal eerbetoon.

Dan kwam de trein uit Antwerpen, met 'den Drapeau'. Een uitbundige stoet begeleidde de standaard naar de gloednieuwe kiosk. Erewijn en speeches... en dan begon het feest pas echt.

En de Moretussen? Die feestten mee natuurlijk.

DE LEGENDE VAN VELTWIJCK

Hier staat het beeld van Flora.

De Ekerenaars hadden weinig voeling met die Romeinse godin en dus verzonnen ze hun eigen verhaal.

Volgens het verhaal stelde het beeld de dochter van de Heer van Veltwijck voor. De jonkvrouw had, o liefde, een boon voor de stalknecht.

Vader Veltwijck zag dat niet zo zitten en sloot dochterlief op in haar torenkamertje. Met passend gevoel voor drama sprong ze uit het torenraam. In de gracht bedacht ze dat ze niet kon zwemmen.

Kommer, kwel en zelfverwijten.

Vader liet een beeld oprichten op de plaats waar zijn dochter uit het water werd gevist en bestelde bij de parochie processies tot in de eeuwigheid.

(Tot in de jaren '60 van vorige eeuw liep er van Sint Lambertus tot op het Veltwijckhof een processie die met dat verhaal verbonden werd).

Wat dachten de Moretussen van dit verhaal?

Liepen Leonie en Isaura, de twee oudere zussen van Alexis, bevallig te zuchten bij al dat liefdesverdriet? Of verstonden ze de papa wel? Zij zouden immers stevast trouwen met een 'goede' partij.

En, Alexis? De eeuwige vrijgezel? Kon hij zich iets voorstellen bij zoveel romantiek of haalde hij zijn schouders op, floot hij zijn hond terug, en wandelde hij verder?

SPECIALE LOCATIE
PANEEL MET MEER INFO

